

# Sekkumised koolivägivalla ja koolikiusamise korral

Koolivägivald ja kiusamine on omavahel tihti vägagi seotud. Kiusamine sisaldab endas enamasti nii kaudse, verbaalse ja vahel ka füüsilise agressiooni elemente. Kui kiusamine on korduv ebakohane käitumine ebavõrdsete partnerite vahel, siis vägivaldne käitumine võib olla ka üksikjuhtum.

Verge ja Kiva panid koostöös parimate erialaspetsialistidega kirja põhimõtted nii koolivägivalla kui ka koolikiusamise osas levinud väärarusaamade ja soovituslike sekkumiste kohta.

## KIUSAMISJUHTUM KOOLIS

### LEVINUD VÄÄRARUSAAMAD VÕI PROBLEEMSED TEGEVUSED KIUSAMISE KORRAL

### PÕHIMÕTTED JA SOOVITUSLIKUD SEKKUMISED

Las lapsed ise lahendavad enda vahel tekkinud probleeme sh saavad ise hakkama ka kiusamisega.

Kiusamine on alati täiskasvanu asi. Kiusamine toimub ebavõrdsete poolte vahel, kus kannataval poolel on mingil põhjusel keeruline ennast kaitsta, seega vajab ta kiusamise peatamisel abi.

Lapsevanemad ei tohi ennast segada teiste klassi laste probleemsesse käitumisse ja sekkuda kui näevad kahjustavat olukorda.

Kui lapsevanem näeb pealt ükskõik millise lapse käitumist, mis talle tundub kiusamisena (see võib olla ka nt ässitamine või kurjade pilkude viskamine) tuleb sellest koheselt kooli/õpetajale teada anda. Märkamine on meie kõikide kohustus.

Kooli juhtkond deklareerib, et kiusamisega tegeletakse, aga puudub sekkumiskava, meetodid ja süsteemne lähenemine.

Koolis on kas kriisitiim/KiVa tiim vm, kes süsteemselt tegeleb kiusamisjuhtumitega. Õpetajad, lapsed ja lapsevanemad teavad, et nende poole saab iga kell pöörduda.

Kool normaliseerib kiusavat käitumist (nt «see on tavaline poiste käitumine», «tüdrukute vahel ongi palju emotsionaalset ja suhtlemisega seotud draamat» jms).

Teisele tahtlikku kahju tegemist ei tohi tolereerida, nii jääb kannatav laps abita. On oluline, et kooli poolt läheks väga selge ja konkreetne sõnum nii klassile kui koju, et tegemist on kiusamisega ja selline käitumine ei ole lubatud. Sõnum on mõjusaim, kui seda edastab koolijuht.

Lähtutakse üldlevinud lausest: «Konfliktil on kaks osapoolt» ka kiusamise korral ning selle tõttu hakatakse lahendama kiusamist samast põhimõttest lähtudes st nagu konflikti võrdsele partnerite vahel osapooli kokku tuues ja vastandades.

Kiusamine ei ole päris sama, mis konflikt. Kiusamise korral on tavaline osapoolte ebavõrdsus. Kiusamine on see, kui üks inimene paneb teist inimest meelega ja korduvalt halvasti tundma. Kannatajal on end seejuures raske kaitsta, sest kiusaja on tugevam, populaarsem või vanem. Kiusamise pooli vastandades on suur oht põhjustada ohvrile lisatrauma. Aitavad alustuseks üks-ühele vestlused, pooled võivad kokku tuua siis, kui liigutakse juba lahenduste poole ja mõlemad osapooled on selleks valmis.

## LEVINUD VÄÄRARUSAAMAD VÕI VÄÄRSEKKUMISED

## PÕHIMÕTTED JA SOOVITUSLIKUD SEKKUMISED

Vestlust peetakse kiusamise korral peamiseks sekkumiseks. « Me oleme kõikidega rääkinud, mis me rohkem teha saame”.

Vestlus iseenesest ei ole sekkumine. Kiusamise puhul on tegemist struktureeritud vestlustega. Tõhusaimad on vestlused, mille käigus leitakse motivatsioon kiusamise lõpetamiseks, võetakse vastutus esimeste lahendussammude eest ning koostatakse kirjalik suhtluslepe. Edu suurendab, kui lahenduste toimimine võetakse jälgimise alla ja lepitakse kokku iganädalased järelvestlused suhtluslepe järgimiseks. Protsess lõpeb siis, kui lõpeb kiusamine ja kõik osapooled saavad end taas turvaliselt tunda.

Vestlusele kutsutakse ohver ja kiusaja koos.

Kiusaja ja ohvriga räägitakse alati eraldi. Koos võib vestelda siis, kui mõlemad osapooled on sellega nõus ja valmis ning saavad tunda end turvaliselt.

Vestlusele kutsutakse kiusajate punt koos.

Kõikide kiusamisega seotud lastega räägitakse esmalt üksinda ja eraldi, kõik vestlused toimuvad samal päeval. Lõpus toimub vestlus kõikide osapooltega sh kiusatavaga, kus kinnitatakse kokkulepped suhtlemise osas. Sellist protseduuri sisaldavad nt nii Ühise mure meetod kui KiVa meetodid, mis on uuringute järgi kiusamise peatamisel mõjusad.

Palutakse ohvril teha esimene samm nt olla ise sõbralik vms.

Selline lähenemine viitab ohvrile vastutuse panemisele, sellest tuleks aga hoiduda. Esimese sammu muutuse poole peab alati tegema jõupositiivis olev osapool st kiusaja. Täiskasvanu asi on aidata leida kiusaval lapsel motivatsioon ja viis kiusamise lõpetamiseks.

Pakutakse ohvrile lahendusi, mis taasohvristavad teda veel: “Ära mine siis vahetunnis klassist välja”, “ parem ära mine õue”, “hoia õpetaja lähedale”, “hoia nendest poistest lihtsalt eemale” jms.

Koostatakse konkreetne suhtluslepe, kus on kirjas nii kiusajate poolt tehtavad sammud kui ka pisike samm, mille on nõus kiusatav tegema, kui teised oma sammud teevad.

Vesteldakse ainult selleks, et teada saada, mis juhtus ja kes on süüdi.

Kiusamise peatamise vestlustel on kindel struktuur, mille eesmärk on väga selgete sammudega suhtluskokkuleppele jõudmine (nt ühise mure meetod ja KiVa meetodid pakuvad kindlat vestluse struktuuri). Süüdlase selgitamine tekitab lastes vastupanu, ei aita saavutada koostööd ja leida lahendusi, mistõttu sellele ei ole tarvis keskenduda. Positiivset muutust saab luua ka süüdi olemist tunnustamata.

Fookus on kiusaja karistamisel.

Ka kiusajal on tihti puudu oskustest või on tal endal suur mure. Karistamine tekitab veel suuremat viha, mis võib ka kiusamist suurendada.

Lapsevanemaid pole vaja teavitada, sest see ei puuduta kõikide vanemate lapsi või saadetakse lapsevanematele kiri, kus puudub koolipoolne sekkumiskava kirjeldus.

Kõikidele lapsevanematele klassis võiks minna teavitus, et klassis on kiusamisjuhtum koos infoga: mis on siiani tehtud, mis lapsevanema roll kodus on, mis on kooli järgmised sammud ja millal saavad lapsevanemad järgmise info olukorra kohta. Võib viidata ka KiVa miniõpikule, mis kõigile veebis kättesaadav. Oluline on suunata vanemaid ka oma lapselt uurima, kuidas tal koolis läheb, kas on sõbralikud suhted. Kui juhtum saab lahendatud, tuleks ka sellest vanemaid teavitada.

## LEVINUD VÄÄRARUSAAMAD VÕI VÄÄRSEKKUMISED

## PÕHIMÕTTED JA SOOVITUSLIKUD SEKKUMISED

Teisi õpetajaid toimunud kiusamisest ei teavitata.

Kõik õpetajad, kes puutuvad kokku kiusanud laste ja/või kiusatavaga võiks saada olukorra kohta info. Nii on võimalik ka neil toimuval silma peal hoida, klassijuhatajat teavitada ja vajadusel sekkuda. Täiskasvanute vaheline koostöö toetab kiusamise lõpetamist.

Klassijuhataja jääb kiusamise lahendamises üksi.

Kiusamise peatamine toimub kõige tõhusamalt koostöös. Esmased sammud saab tööpoolest teha klassijuhataja ja enamasti sellest piisab. Keerulisemad juhtumid võivad vajada ka tugispetsialistide ja teiste õpetajate (vt eelmist punkti) ning lapsevanemate kaasamist. Osades koolides on näiteks KiVa-tiim, kes olukorra lahendamiseks tegeleb.

Tegeletakse vaid kiusajate ja ohvriga.

Kiusamine on grupisuhe st igal lapsel klassis on selles oma roll. See eeldab klassis kiusamise märkamise, äratundmise ja reageerimise oskuste õpet. Tihti saavad just olukorrast väljaspool seisvad lapsed aidata kaasa lahendusele nt võttes kiusajate käitumise suhtes mittetoetava hoiaku ning kaasates klassikaaslast positiivsetesse tegevustesse suurema teadlikusega. Kiusamisjuhtumi lahendamisel tuleks mõelda ka sellele, kuidas taastada turvatunne ja head suhted klassis.

Räägitakse kõikidega olukord läbi ja sinna asi jääb kuni järgmise juhtumini.

Kiusamise peatamise vestluste järel toimuvad paari nädala jooksul suhtluskokkuleppe järgimise vestlused, kus igaüks saab eraldi rääkida, kas ta on kinni pidanud oma kokkuleppe poolest, on see olnud kerge või raske. Kas midagi on olukorras paremuse poole muutunud? Kas saab teha väikese sammu edasi või lubas keegi alustuseks midagi liiga suurt ning tuleb võtta väike samm tagasi? Kui tundub, et kiusamine on lõppenud tehakse kõikide osapooltega koos lõpuvestlus, kus otsustatakse kuidas suhtlusleppesega edasi minnakse, kas lisatakse midagi või jääb samaks. Lõpuvestlus aitab saada lõpetatuse tunde.

## Koolikiusamise ennetamiseks ja vajalike sekkumisoskuste omandamiseks on koolidel Eestis erinevaid võimalusi:

kõige süsteemsemat ja kooliterviklikumat lähenemist  
pakub Kiusamisvaba Kool:

[www.kiusamisvaba.ee](http://www.kiusamisvaba.ee)

LISAVÕIMALUSED: Ühise Mure Meetod: nt [www.meritlage.ee](http://www.meritlage.ee)  
Hooliv Klass: [www.harno.ee/hooliv-klass/](http://www.harno.ee/hooliv-klass/)  
Hooliv Kool: [www.ami.ee/hooliv-kool/](http://www.ami.ee/hooliv-kool/)  
Kiusamisest Vabaks: [www.kiusamisestvabaks.ee](http://www.kiusamisestvabaks.ee)

# VERBAALNE JA FÜÜSILINE VÄGIVALD KOOLIS

## LEVINUD VÄÄRARUSAAMAD VÕI PROBLEEMSED TEGEVUSED

## PÕHIMÕTTED JA SOOVITUSLIKUD SEKKUMISED

Verbaalse agressiooni, ropendamise ja solvamise korral on tõhus sekkumine ignoreerimine.

Kuigi ignoreerimine võib mõnes olukorras toimida, siis pikas perspektiivis hoiab see olukorda alal. Täiskasvanud inimene peab markeerima, kus on sõnakasutuse piirid.

Verbaalne agressioon on ootamatu ning mõni laps ongi lihtsalt selline äkiline.

Agressiivne käitumine ei ole ootamatu. Verbaalse agressiooni ennetamiseks on kõige tõhusam märgata lapse ärevust, trotslikust, endassetõmbumist või ebaõnnestumist tunnis. Oluline on siis näidata üles huvi, pakkuda toetust või positiivset märkamist.

Kasutatakse sarkasmi, irooniat, huumorit, moraalilugemist või muud taolist olukorra lahendamiseks.

Sarkasm ja iroonia sisaldavad endas naeruvääristamist. Huumorimeel võib olla väga hea abimees teatud vanuses ja olukordades, siiski enamasti annab ta märguande, et olukord ei ole tõsine ja piire ei ole ületatud. Moraalilugemine annab ebakohasele käitumisele liiga palju tähelepanu. Piiri kehtestades tuleb selgesõnaliselt öelda, mis häirib, mis mõju on antud käitumisel ja milline on soovitud käitumine. Oluline on järjepidevus ja oma sõnumile kindlaks jäämine.

Märkamised ja märkused nt e-koolis on vaid negatiivse käitumise kohta.

Kirjuta süsteemselt positiivseid märkamisi, kui näed käitumist, mida tahad veel näha. Loomulikult ütle seda ka otse lapsele. Positiivse käitumise märkamine ja tunnustamine teenib tõhusalt ka keerulise käitumise vähendamise eesmärki.

Algklassides peetakse füüsilist agressiooni eakohaseks käitumiseks st normaliseeritakse vägivalda koolis.

Haiget saada ei ole okei. Iga füüsiline tegevus, mis teeb teisele haiget ei ole lubatud ja see tuleb kohe peatada. Tahtlik füüsiline agressioon on vägivald.

Mängulise agressiooni korral ei peeta alati sekkumist tähtsaks (nt pallimängud, müramised). Teinekord deklareeritakse, et tegemist oli lihtsalt mängu või naljaga.

Mänguline agressioon tuleb kohe peatada ning sellest tuleb rääkida. Mäng on siis, kui kõik saavad reeglitest ja piiridest ühtemoodi aru. Nali on siis, kui kõigil on naljakas.

Õpetaja ei tohi last puudutada sh ka füüsilise vägivalda peatamiseks.

Kooli kohustus on tagada kõikide laste turvalisus ning koolil on kohustus ka füüsilise vägivalda korral sekkuda. Enda turvalisust silmas pidades tuleb nt kaklejad füüsiliselt lahutada või peatada enesevigastamine. Keerulisemates olukordades on hea meeles pidada, et ka kohene abi kutsumine on sekkumine (teine õpetaja või politsei). Hea on teada, et nt kakluse puhul on esimese sammuna lubatud ka erinevad loominguised lähenemised olukorra peatamiseks sh vee viskamine, röögatamine või maaskaklejatele teki või suurema riideeseme pealeviskamine.

Vägivaldse olukorra lahendab selle peatamine ja vägivallatseja karistamine.

Laps muutub vägivaldseks kuna ta ei tule toime olukorra või iseendaga. Enamasti on tegemist väga tugevate tunnetega, mis võtavad füüsilise vormi. Seega tugevate tunnete juhtimise ja selle õpetamise oskus õpetajatel on üks vägivallasekkumiste alustalasiid.

## LEVINUD VÄÄRARUSAAMAD VÕI PROBLEEMSED TEGEVUSED

## PÕHIMÕTTED JA SOOVITUSLIKUD SEKKUMISED

Kool arvab, et kooli mainet hoiab see, kui vägivalda olukordade lahendamisesse ei kaasata politseid.

Politsei silmis ei kahjusta kooli mainet vägivalda juhtumitest teavitamine ja abi küsimine. Mida varem nad saavad sekkuda, seda suurem on tõenäosus, et sellest sekkumisest on kasu. Politsei ei ole vaid karistusorgan. Noorsoopolitsei töö sisaldab suures mahus ennetustööd ja keerulisemates juhtumites kooli/lapsevanemate toetamist. Politsei teeb tihedat koostööd ka lastekaitsega, kelle kaasamine võib teatud olukordades olla väga oluline. Enamasti olukord, kus politsei tuleb kooli lastega juhtunust rääkima näitab klassile situatsiooni tõsidust ja aitab teadlikustada vägivaldse käitumise tagajärgi.

Keeruliste ja tahtlikku füüsilist vägivalda sisaldavate olukordade põhjuste väljaselgitamist viib läbi ainult kool.

Antud olukordade juurdlust viib läbi politsei, kellel on selle jaoks omad meetodid ja protseduurireeglid.

Kool teatab lapsevanematele, et toimus füüsilise vägivalda episood ja jätab asja nõ „omakohtu hooleks“.

Vanemad saavad koolilt süsteemselt infot, milline on seis, kuidas olukorraga tegeletakse ja kes tegeleb. Vanematel on õigus politseisse pöörduda ka siis, kui kool seda põhjendatuks ei pea.

Kool ei saa midagi teha.

Kool saab süstemaatiliselt ja teadlikult tegeleda sotsiaalsete oskuste õpetamisega, klassisuhete loomisega ja positiivse käitumise tunnustamisega. Kool õpetab märkama ebakohast käitumist ja kõikidel klassi lastel on teada, kelle poole pöörduda abi saamiseks ja mis on see, mida lapsed saavad ise ära teha. Korduva vägivaldse käitumise korral tuleb koolil koostada „turvaplaan“, kus on kirjas antud lapse keerulise ja vägivaldse käitumise erinevad vormid ning õpetajate sekkumised vähem intensiivsemast intensiivsema sekkumiseni.

Õpetaja jäetakse vägivaldsete olukordade lahendamises üksi.

HTM koduleht ütleb: „Koolijuhi vastutus on tagada kõigile kooli töötajatele selged juhised vägivaldsetes olukordades käitumiseks ning minimaalsed vajalikud oskused sellistes olukordades toimetulekuks. Õpetajal on õigus saada selgeid ja konkreetseid juhiseid, kuidas koolielus esineda võivates vägivaldsetes olukordades käituda“.

Verbaalse agressiooni ja ka füüsilise agressiooni korral vajaminevaid sekkumisoskusi õpetab haridustöötajatele Verge Eesti Koolituskeskus

[www.verge.ee](http://www.verge.ee)

SKA poolt pakutavat taastava õiguse teenust on võimalik kasutada igas vanuses eri konfliktolukordades. Struktureeritud vestluste läbi aidatakse osapoolel tekkinud kahju heastada.

[www.sotsiaalkindlustusamet.ee/taastavoigus](http://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/taastavoigus)



Kiusamisvaba  
Kool



TOIMETULEK  
AGRESSIIVSE  
KÄITUMISEGA